

Δημήτρης Κωνσταντακόπουλος*

Ρωσία και Νέα Τάξη μετά τη σφαγή της Μόσχας

Η Ρωσία στο σταυροδρόμι

Ιστορικής σημασίας σταθμός για την εξέλιξη τόσο της Ρωσίας, όσο και της παγκόσμιας Κατάστασης, η εκτέλεση διά βομβαρδισμού του ρωσικού κοινοβουλίου στις 4 Οκτωβρίου κατάφερε ένα ισχυρό, αν όχι θανάσιμο πλήγμα στη νεαρή και εύθραυστη ρωσική δημοκρατία, κλείνοντας εν πολλοίς την περίοδο εκδημοκρατισμού που εγκαινιάστηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1980, υπό τον Μιχαήλ Γκορμπατσώφ. Αναγκαία για την αποικοδόμηση του σοβιετικού πολιτικού συστήματος, τα δημοκρατικά συνθήματα αποδεικνύονται τώρα όλο και πιο ακατάλληλα για την ανάπτυξη ενός άγριου, καθαρά μαφιόζικου καπιταλισμού και για την κατεδάφιση του κοινωνικού κράτους που χαρακτήριζε την ΕΣΣΔ.

Από άποψη γεωπολιτική, η έκβαση της σύγκρουσης στη Μόσχα αποτελεί μια σημαντική νίκη της λεγόμενης «νέας διεθνούς τάξης» και μια στροφή μεγάλης σημασίας στις διεθνείς σχέσεις. Η νίκη της «νέας τάξης» συνίσταται στην πλήρη επικράτηση στο Κρεμλίνο μιας μικρής ομάδας, άμεσα ελεγχόμενης από τη Δύση και πολύ περιορισμένης σε ό,τι αφορά την κοινωνική της υποστήριξη. Τα μέσα των οποίων μετέλθε ομολογούν όμως ταυτόχρονα την ουσιαστική αδυναμία της Δύσης να εντάξει τις πρώην «σοσιαλιστικές χώρες», με τρόπο κάπως πολιτισμένο, στη διεθνή αγορά και σε ένα παγκόσμιο σύστημα ασφάλειας. Πλήρης κινδύνων για ολόκληρο τον πλανήτη, η νέα τάξη κινδυνεύει τελικά, κάτω από το βάρος αυτής της αδυναμίας, να αποσυντεθεί στις επιμέρους, αλληλοαποκλειόμενες στρατηγικές της επιδιώξεις —όπως δείχνει άλλωστε το γεγονός ότι αναγκάστηκε να χρησιμοποιήσει για την επικράτησή της ένα στρατό, τη σημασία και το πολιτικό βάρος του οποίου επιδιώκει στρατηγικά να μειώσει.

Εδώ και αρκετό καιρό, η δυτική ρητορεία άρχισε να θέτει τις «αξίες» της αγοράς σε ένα επίπεδο εξίσου, αν όχι περισσότερο σημαντικό από τις αναφορές στα ανθρώπινα

* ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΤΕΤΡΑΔΙΩΝ

Ο δημοσιογράφος Δημήτρης Κωνσταντακόπουλος ζει και εργάζεται μόνιμα στη Μόσχα ως ανταποκριτής ξένου Τύπου.

δικαιώματα και τη δημοκρατία. Τα γεγονότα της Μόσχας ολοκληρώνουν αυτή την πορεία, αφού για πρώτη φορά μετά τον εμπρησμό του Ράιχσταγκ και την άνοδο του Χίτλερ στην εξουσία, οι δυτικές πρωτεύουσες υποστηρίζουν και ενθαρρύνουν ανοιχτά τη διάλυση και τελικά τη στρατιωτική επίθεση εναντίον του εκλεγμένου κοινοβουλίου μιας μεγάλης και στρατιωτικά της σημαντικότερης ευρωπαϊκής χώρας. Μια τέτοια πολιτική είναι τόσο κραυγαλέα, που απαιτεί επίσης τη συγκρότηση μιας νέας παγκόσμιας τάξης στο επίπεδο της πληροφόρησης —και αυτό ακριβώς έγινε. Με την εξαίρεση ελάχιστων αξιοπρεπών δημοσιογράφων, όπως των ανταποκριτών της Γκάρντιαν Στηλ και της Μοντ Κροζ στη Μόσχα, ο λεγόμενος «σοβαρός» Τύπος και τα μεγάλα πρακτορεία της Δύσης δεν εφείσθησαν προσπάθειών για να διαστρεβλώσουν και να παραμορφώσουν τα γεγονότα. «Μεθυσμένο όχλο» αποκαλούσε το Τάιμ τους διαδηλωτές που με εξαιρετική αυτοθυσία συγκρούονταν με την αστυνομία. Πραξικοπηματίες αποκαλούσε η Χέραλντ Τρίμπιουν τους Ρουτσκόι και Χασμπουλάτωφ, τη στιγμή που και αυτός ο διορισμένος εισαγγελέας δεν τολμούσε να απευθύνει εναντίον τους κατηγορία για «εσχάτη προδοσία». Δεν υπήρχε τηλεγράφημα του Ρώτερ που να μην προσθέσει δίπλα στη λέξη «κοινοβούλιο», το χαρακτηρισμό «σκληροπυρηνικό». Το BBC έφτασε να αποκαλέσει τη ρωσική Βουλή «μικρή ομάδα εξτρεμιστών». Ακόμη και σήμερα, που και αυτά τα ελεγχόμενα από τον Γέλτσιν ρωσικά ΜΜΕ αναγκάζονται, υπό την πίεση Ρώσων διανοούμενων και δημοσιογράφων, να μεταδώσουν μαρτυρίες για τον πραγματικό αριθμό των θυμάτων (1000 έως 2000 στο εσωτερικό της Βουλής) ή για την επί τρεις ημέρες και τρεις νύχτες αδιάκοπη λειτουργία του κρεματορίου του Κούντσεβο στη Μόσχα, για να εξαφανίσει τα πτώματα, τα τηλεγραφήματα των διεθνών πρακτορείων που αναφέρονται στα γεγονότα προσθέτουν έναν αριθμό δέκα φορές μικρότερο για τα θύματα σε κάθε σχετική ειδήση. Λίγα μεγάλα και πολλά μικρά ψέματα πλημμύρισαν τον πλανήτη ως ειδήσεις, συνοδευόμενα από ένα σχολιογραφικό βομβαρδισμό που η μονομέρεια του κατάφερε να ξεσηκώσει τελικά τους... Αμερικανούς σοβιετολόγους, πολλοί από τους οποίους συμμετέχουν ήδη στην αμερικανική επιτροπή για την υπεράσπιση των δημοκρατικών ελευθεριών στη Ρωσία. Αποτελεί παράδοση για τις ρωσικές κυβερνήσεις να επιβάλλουν την άποψή τους ως τη μόνη ορθή εκδοχή της ιστορικής αλήθειας, είναι όμως η πρώτη φορά που την εκδοχή αυτή υιοθετεί επίσημα η αμερικανική κυβέρνηση, έγραψε στην Ουάσιγκτον Ποστ της 10-10-93 ο κορυφαίος σοβιετολόγος, διευθυντής ρωσικών σπουδών στο Πανεπιστήμιο του Πρίνστον, Στέφεν Κόεν, κάνοντας μια συντριπτική ανασκευή του τρόπου που ο μεγάλος, «σοβαρός» αμερικανικός Τύπος παρουσίασε τα γεγονότα στη Μόσχα.

Τι έγινε στη Μόσχα;

Ο εξαιρετικά έντονος «πληροφοριακός» βομβαρδισμός του ρωσικού κοινοβουλίου, που προηγήθηκε του πραγματικού, καθιστά απαραίτητη μια στοιχειώδη αποκατάσταση των πραγματικών γεγονότων, προτού κανείς προχωρήσει στην ανάλυσή τους. Για την ακρίβεια της εκδοχής που θα δώσουμε στη συνέχεια και ιδιαίτερα των στοιχείων που αφορούν στη δημοκρατικότητα των θεσμών που κατήργησε ο κ. Γέλτσιν, παραπέμπουμε το δύσπιστο αναγνώστη στα άρθρα του εβδομαδιαίου RFE/RL Report, σοβαρότατης ακαδημαϊκής έκδοσης του ραδιοφωνικού σταθμού «Ελεύθερη Ευρώπη», που χρηματοδοτεί η αμερικανική κυβέρνηση για να ξέρει τι της γίνεται στον ανατολικό χώρο.

Στις 21 Σεπτεμβρίου ο πρόεδρος Γέλτσιν εξέδωσε προεδρικό διάταγμα με το οποίο διέλυε το ανώτατο νομοθετικό σώμα της χώρας, το Συνέδριο των Λαϊκών Βουλευτών της

Ρωσικής Ομοσπονδίας και το Ανώτατο Σοβιέτ, το διαρκές δηλαδή κοινοβούλιό της. Επρόκειτο για μια ευθεία παραβίαση του εν ισχύ ρωσικού συντάγματος, στο οποίο είχε ορκιστεί πίστη ο πρόεδρος και το οποίο στο άρθρο 121 εδάφιο 6 προέβλεπε την αυτόματη καθαίρεσή του, εάν αποπειραθεί τη διάλυση του κοινοβουλίου. Αποτελούσε επίσης μια σοβαρή παραβίαση του ψηφισθέντος το 1991, επί Γέλτσιν και με δική του πρωτοβουλία και συμφωνία, νόμου που καθιέρωνε το θεσμό της προεδρίας και ο οποίος έδινε στο Συνέδριο των Βουλευτών το δικαίωμα να καθαιρέσει τον πρόεδρο, ενώ στερούσε τον τελευταίο από τη δυνατότητα να διαλύσει το κοινοβούλιο.

Η κατάργηση του κοινοβουλίου και του συντάγματος δικαιολογήθηκε ουσιαστικά στην παγκόσμια κοινή γνώμη με επιχειρήματα τον αντιδημοκρατικό υποτίθεται χαρακτήρα τους, την ανάγκη να προχωρήσουν οι μεταρρυθμίσεις προς την αγορά, που εμπόδιζε το κοινοβούλιο και τέλος με το επιχειρήμα ότι ο Γέλτσιν, δημοκρατικά εκλεγμένος πρόεδρος ήταν «η μόνη εγγύηση της δημοκρατίας», όπως επίσημα τον χαρακτήρισε ο κ. Κλίντον, εν αντιθέσει με τους «κομμουνιστές», «φασίστες», «ολοκληρωτικούς» και εν πάση περιπτώσει ύποπτους αντιπάλους του. Η χρήση αρμάτων μάχης, η σφαγή εκατοντάδων διαδηλωτών, οι χιλιάδες συλλήψεις, δικαιολογήθηκαν ως μέτρα αναγκαία για την «αποκατάσταση της τάξης», μετά την «εξέγερση» του κοινοβουλίου. Τέλος, καμιά πειστική δικαιολογία δεν προβλήθηκε για την αντικατάσταση του Γενικού Εισαγγελέα και την αναστολή της λειτουργίας του συνταγματικού δικαστηρίου, που συγκροτήθηκε επί Γέλτσιν, με πρότυπο το ανώτατο δικαστήριο των ΗΠΑ.

Σε ό,τι αφορά την *αξία του ρωσικού συντάγματος*, όχι μεγαλύτερη από το χαρτί που είναι γραμμένο, σύμφωνα με μια αμερικανική εφημερίδα, είναι αλήθεια ότι το εν ισχύ ρωσικό σύνταγμα υιοθετήθηκε το 1978 επί Λεονίντ Μπρέζνιεφ (στο σεράι του οποίου άλλωστε ανετράφησαν πολιτικά τα σημερινά αφεντικά της Ρωσίας και κατά τη Δύση «Εγγυητές της δημοκρατίας»). Αποτελεί όμως λογικό άλμα να ισχυρίζεται κανείς ότι αυτό καθιστά το ρωσικό σύνταγμα αντιδημοκρατικό —τα συντάγματα των ολοκληρωτικών καθεστώτων δεν φτιάχνονται για να εφαρμοσθούν και κανείς δεν τα εμποδίζει να είναι ακούοντως δημοκρατικά. Με δημοκρατικότατο σύνταγμα κυβέρνησε τη Ρωσία ο Στάλιν και τη Γερμανία ο Χίτλερ. Δεν χωράει αμφιβολία ότι πολλά από τα άρθρα του ρωσικού συντάγματος περιείχαν αντιφάσεις —η ανάγκη ενός νέου συντάγματος είχε αναγνωρισθεί από την πλειοψηφία του κοινοβουλίου και η σχετική επιτροπή για την κατάρτισή του προεδρευόταν από τον ίδιο τον Μπορίς Γέλτσιν. Αν δεν κατόρθωσε να ολοκληρώσει το έργο της ήταν ακριβώς γιατί στην πορεία το επιτελείο του Ρώσου προέδρου ανακάλυψε ότι χρειαζόταν μάλλον συνταγματική μοναρχία, παρά κοινοβουλευτική ή προεδρική δημοκρατία. Αυτό αποκαλύπτει άλλωστε το δημοσιευθέν μετά τη σφαγή σχέδιο νέου συντάγματος, που καθιστά τον πρόεδρο πρακτικά πηγή όλων των εξουσιών (μεταξύ άλλων θα διαθέτει το δικαίωμα να διορίζει τον πρωθυπουργό και την κυβέρνηση, να διαλύει σχεδόν κατά βούληση τη Βουλή, να διορίζει ένα τμήμα του κοινοβουλίου, να διορίζει τα μέλη των ανωτάτων δικαστηρίων). Τι να πει κανείς άλλωστε όταν στις σχεδιαζόμενες από τον κ. Γέλτσιν εκλογές του προσεχούς Δεκεμβρίου, που ασφαλώς θα χαιρετίσουν ως υπόδειγμα δημοκρατίας οι πλούσιοι επτά, όχι μόνο ο ίδιος ο πρόεδρος «ψηφίζει» την εκλογική νομοθεσία, αλλά και διορίζει τις εφορευτικές επιτροπές, ενώ απαγορεύεται η παρουσία εκπροσώπων των κομμάτων στη διάρκεια της καταμέτρησης των ψήφων!

Οποιαδήποτε γνώμη και αν έχει κανείς για το ρωσικό σύνταγμα, αποτελεί όντως πρωτότυπο επιχειρήμα ότι η πρόβλεψη μέθοδος συνταγματικής μεταρρύθμισης, περιλαμβάνει τη χρήση οβίδων εναντίον μιας συνταγματικής τάξης στην οποία μέχρι πρόσφατα δήλωνε

πίστη ο κ. Γέλτσιν και στη βάση της οποίας εξελέγη πρόεδρος.

Το δεύτερο μεγάλο επιχείρημα αφορά τον *δημοκρατικό και αντιπροσωπευτικό χαρακτήρα* του ρωσικού κοινοβουλίου. Εάν ευσταθούσε το επιχείρημα ότι το κοινοβούλιο δεν εξελέγη δημοκρατικά, τότε κάποιος θα το σκεφτόταν το 1990 που εξελέγη, ή έστω το 1991 ή το 1992. Ούτε στο μεγάλο δυτικό Τύπο, ούτε στις δηλώσεις του ίδιου του Γέλτσιν μπορεί κανείς να βρει την παραμικρή νύξη, έως τα τέλη του 1992, για τον υποτίθεται μη αντιπροσωπευτικό χαρακτήρα του κοινοβουλίου, που σημειωτέον εξελέγη μεν επί «κομμουνισμού», αλλά σε μια περίοδο που η «αγορά» και η Δύση ήταν πολύ περισσότερο δημοφιλής στη Ρωσία από ό,τι είναι σήμερα. Αν το κοινοβούλιο ήταν «σκληροπυρηνικό» ή ελεγχόταν από τους κομμουνιστές, δεν θα εξέλεγε το 1990 τον Γέλτσιν πρόεδρό του, δεν θα ψήφιζε τη νομική βάση για τη διάλυση της ΕΣΣΔ, δεν θα επικύρωνε την ίδια τη διάλυση, δεν θα δημιουργούσε το θεσμό προέδρου άμεσα εκλεγόμενου, δεν θα έδινε έκτακτες και πλήρεις εξουσίες στον Γέλτσιν για ένα έτος. Αν αληθεύουν έστω και λίγο οι απίθανες συκοφαντίες εναντίον του Αλεξάντρ Ρουτσκόι και του Ρουσλάν Χασμπουλάτωφ, που κάνουν το γύρο του κόσμου, τότε γιατί ο κ. Γέλτσιν επέλεξε τον πρώτο για αντιπρόεδρό του, εκλεγέντα εξίσου δημοκρατικά, καθολικά και νόμιμα και αγωνίστηκε για να επιβάλει το δεύτερο ως πρόεδρο της Βουλής; Αν πραγματικά ο Γέλτσιν «διέσωσε τη δημοκρατία» τον Αύγουστο του 1991, ποιος άραγε θέλει να θυμάται ότι ο Ρουτσκόι και ο Χασμπουλάτωφ ήταν τότε οι δυο κύριοι συνεργάτες του; Παρά τις αδυναμίες του, το ρωσικό κοινοβούλιο και ιδίως το Συνέδριο των Λαϊκών Βουλευτών ήταν από ορισμένες τουλάχιστον απόψεις πιο δημοκρατικό από πολλά δυτικά κοινοβούλια των άδειων εδρών και του πλήρους κομματικού ή οικονομικού ελέγχου των βουλευτών.

Το άλλο μεγάλο επιχείρημα αφορά τα εμπόδια που έθετε το κοινοβούλιο στην *οικονομική μεταρρύθμιση*. Αν είναι αλήθεια και πάλι βέβαια δεν δικαιολογεί τη βαρβαρότητα της μεθόδου για την προώθηση της «οικονομικής μεταρρύθμισης», ούτε γιατί θα έπρεπε η Ρωσία να γνωρίσει την αρχή ενός εμφυλίου πολέμου για να προωθήσει τις «μεταρρυθμίσεις». Θα μπορούσε κάλλιστα ο πρόεδρος να περιμένει την κανονική λήξη της θητείας της Βουλής και να επιδιώξει την εκλογή μιας πλησιέστερης στις θέσεις του, αν το πρόβλημά του ήταν η προώθηση της οικονομικής μεταρρύθμισης. Στην πραγματικότητα όμως το πρόβλημα ήταν αντίστροφο: Το κοινοβούλιο του έδωσε πλήρεις εξουσίες για ένα χρόνο, προκειμένου να προωθήσει τη μεταρρύθμιση. Δεν ήταν η αντίσταση του κοινοβουλίου που εμπόδισε τη μεταρρύθμιση να προχωρήσει, αλλά μάλλον η χρεωκοπία της μεταρρύθμισης που έσπρωξε το κοινοβούλιο από τα τέλη ιδίως του 1992, στην αντιπολίτευση. Αν άλλωστε πάρει κανείς στα σοβαρά τις ιδέες του κ. Γκαϊντάρ και των φίλων του, πρέπει να κλείσει η μισή ρωσική βιομηχανία (τη στιγμή που η παραγωγή της χώρας έχει μειωθεί στο μισό τα τελευταία δύο χρόνια) και να διαλυθεί τελείως το κοινωνικό κράτος. Κανένα κοινοβούλιο στον κόσμο δεν πρόκειται να συμφωνήσει με μια τέτοια πολιτική. Το πρόβλημα δεν είναι λοιπόν το *συγκεκριμένο* κοινοβούλιο, αλλά ο *κοινοβουλευτισμός* και η *δημοκρατία* γενικά. Και γι' αυτόν ακριβώς το λόγο οι ρωσικές και διεθνείς δυνάμεις που βρίσκονταν πίσω από τον Γέλτσιν τον έσπρωξαν να *απορρίψει κατηγορηματικά* τη *μόνη* ρεαλιστική *ειρηνική και δημοκρατική* λύση, τη λεγόμενη «*μη-δενική επιλογή*», την ταυτόχρονη διεξαγωγή δηλαδή προεδρικών και βουλευτικών εκλογών, την οποία απεδέχθη το κοινοβούλιο και υποστήριξαν οι κεντρώες πολιτικές δυνάμεις, οι εκπρόσωποι των περιφερειών της χώρας, το συνταγματικό δικαστήριο, οι ένοπλες δυνάμεις και ο Μιχαήλ Γκορμπατσώφ. Από το σημείο αυτό έως την επέμβαση των τανκς χρειάστηκαν μόνο ελάχιστα πράγματα: Η αστυνομία επέτρεψε στη διαδήλωση της 3ης

Οκτωβρίου να διανύσει πέντε ολόκληρα χιλιόμετρα και να «απελευθερώσει» τον Λευκό Οίκο χαρίζοντας στους διαδηλωτές και την ηγεσία του ένα αίσθημα νίκης —αφού πρώτα τους εξόργισε κάνοντας χρήση όπλων και σκοτώνοντας δυο ανθρώπους. Πολιτικά άπειρη, εκνευρισμένη από δυο εβδομάδες πολιορκίας και παραπληροφορημένη ως προς τις προθέσεις των στρατιωτικών, η ηγεσία του κοινοβουλίου δεν συγκράτησε τους οπαδούς της, αλλά αντίθετα ενθάρρυνε την επίθεσή τους εναντίον της ραδιοτηλεόρασης. Χρησιμοποιώντας ως πρόσχημα την ανάγκη «αποκατάστασης της τάξης», το Κρεμλίνο έβαλε το στρατό στη Μόσχα και υπό το κάλυμμά του έβαλε σε δράση τις ήδη συγκροτημένες παραστρατιωτικές δυνάμεις που έκαναν στην πραγματικότητα τη σφαγή, ενώ το CNN μετέτρεπε την παγκόσμια κοινή γνώμη σε θεατές ρωμαϊκής αρένας. Πριν ακόμα τελειώσει η υπόθεση, η προεδρία της Ρωσίας εξέδιδε σειρά διαταγμάτων που ουσιαστικά ακύρωσαν σε μερικές ώρες τα κύρια δημοκρατικά δικαιώματα που απέκτησαν οι Ρώσοι στη διάρκεια της περestroϊκα και κατήγγησαν όλα τα αιρετά όργανα αυτοδιοίκησης της αχανούς Ομοσπονδίας.

Μερικά πρώτα συμπεράσματα

Θα ήταν αφελής όποιος πιστεύει ότι το αποτέλεσμα αυτό ήλθε εξ ουρανού. Προετοιμαζόταν ήδη από το 1989, όταν προπαγανδιζόταν εν δυνάμει η ιδέα του «ισχυρού κράτους» από τους «προοδευτικούς» διανοούμενους Κλιάμκιν και Μιγκρανιάν, ενώ τονίζοταν από τον Γκαβρήλ Ποπόφ η αξία της ισχυρής αστυνομίας για τη μετάβαση στην αγορά. Η «φιλελεύθερη» (δολαρο)ιντελιγκέντσια, αφού έγραψε ποιήματα για να γιορτάσει «μεγάλες στιγμές» του Λεονίντ Μπρέζνιεφ, μετετράπη σε πρωταθλητή της δημοκρατίας και της διαφάνειας στον καιρό του Γκορμπατσώφ, και απαίτησε στο τέλος επίμονα την εμφάνιση ενός Ρώσου Πινοσέτ, να της διασφαλίσει τα ψυχία που καταδέχεται να της πετάξει η μαφία. Και οι Αμερικανοί είχαν εκφράσει από τα τέλη του 1992 την προτίμησή τους σε μια δυναμική αντιμετώπιση του κοινοβουλίου, κάτι που υποχρέωσε τότε τον ίδιο τον Μιχαήλ Γκορμπατσώφ να κρούσει τον κώδωνα του κινδύνου. Η δικτατορία εμπεριείχετο στον ριζοσπαστισμό της «θεραπείας-σοκ» που ανέλαβε να εφαρμόσει, κάτω από την άμεση εποπτεία του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, και ενάντια στη συμβουλή πλείστων όσων Ρώσων και δυτικών οικονομολόγων, οπαδών της «οικονομίας της αγοράς», ο Γιεγκόρ Γκαϊντάρ. Είναι αυτό το «σοκ χωρίς θεραπεία», είναι επίσης τα τραγικά αποτελέσματα της διάλυσης κακήν κακώς της ΕΣΣΔ, που οδήγησε στην αντιπολίτευση ένα σημαντικό τμήμα της ρωσικής πολιτικής, οικονομικής και στρατιωτικής ελίτ, που πρόσφατα ακόμα είχε συστρατευτεί ή είχε ανεχθεί την «πορεία προς την αγορά» και τη διάλυση της ΕΣΣΔ, δημιουργώντας μια δυαδική εξουσία στη Μόσχα. Ο κύριος παράγων που επιτάχυνε τις εξελίξεις ήταν το γεγονός ότι ο Αλεξάντρ Ρουτσκόι, νόμιμος αντιπρόεδρος και αυτόματος διάδοχος σύμφωνα με το σύνταγμα του Μπορίς Γέλτσιν, για την υγεία του οποίου κανείς δεν ορκίζεται, τάχθηκε ανοιχτά υπέρ της ανασύστασης της ΕΣΣΔ. Ένας σημαντικός επίσης παράγων ήταν ότι έπρεπε η «μεταρρύθμιση» να περάσει στο πιο οδυνηρό τμήμα της: το κλείσιμο της μισής ρωσικής βιομηχανίας.

Η διάλυση του δημοκρατικότερου κοινοβουλίου στη ρωσική ιστορία απήλλαξε μεν προσωρινά τον Μπορίς Γέλτσιν από κάθε αντιπολίτευση και κάθε ανεξάρτητο κρατικό θεσμό, δεν έλυσε όμως κανένα από τα ουσιαστικά προβλήματα μιας χώρας που εξακολουθεί να συγκλονίζεται από μια κρίση βαθύτερη και εν πολλοίς πιο επικίνδυνη από αυτή της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης. Είναι γεγονός ότι η ρωσική πολιτική ζωή παρέπαιε ήδη πριν

από την τραγωδία του Οκτωβρίου —υπήρχαν όμως αν όχι κανόνες του παιχνιδιού, τουλάχιστον η σκιά τους. Με δεκάδες υποψήφια Τσέρνομπιλ και 40.000 πυρηνικά όπλα, η Ρωσία απειλεί να τινάξει τον πλανήτη στον αέρα, αν δεν αποκτήσει κάποιας μορφής σταθερότητα —και δεν μπορεί να αποκτήσει σταθερότητα ούτε με τις μεθόδους που επελέγησαν, ούτε με τόσο ριζοσπαστική οικονομική και κοινωνική πολιτική. Όχι τυχαία, αν και αποφεύγει κάθε αναφορά στις τρέχουσες εξελίξεις, ένας κορυφαίος Αμερικανός ειδικός στα ζητήματα του τυχαίου πυρηνικού πολέμου, διάλεξε τη στιγμή της κρίσης για να αποκαλύψει την ύπαρξη ενός συστήματος για την αυτόματη εκτόξευση των ρωσικών πυρηνικών όπλων, σε περίπτωση εξαφάνισης της στρατιωτικής ηγεσίας. Η προσπάθεια να διατηρηθεί η Ρωσία σε μια κατάσταση ελεγχόμενης αδυναμίας μπορεί τελικά να αποδειχθεί μια μοιραία αυταπάτη.

Πολύ περισσότερο, που οι πρόσφατες εξελίξεις έδειξαν πόσο δύσκολο θα είναι να ελεγχθεί μια παρόμοια κατάσταση στο μέλλον. Το ενδεχόμενο ενός εμφύλιου πολέμου ήλθε εγγύτερα, δεν απομακρύνθηκε μετά τις 4 Οκτωβρίου και ο εμφύλιος πόλεμος είναι μια θεμελιωδώς ανεξέλεγκτη κατάσταση.

Το πρώτο και άμεσο πρόβλημα της «νέας τάξης» είναι όμως άλλο: τι θα κάνουν με τον αυτόνομο πολιτικό ρόλο που απέκτησε, για πρώτη φορά στην ιστορία του, ο ρωσικός στρατός. Χάρη στο ρόλο αυτό, ο στρατός πήρε ήδη σημαντικά ανταλλάγματα: καρτ μπλανς για την πρώην ΕΣΣΔ, νέο «δόγμα» που προβλέπει την πρώτη χρήση ατομικών όπλων κλπ. Δυο δυνατότητες ανοίγονται μπροστά του: είτε θα συγκροτηθεί σε αυτοτελή πολιτική δύναμη που θα αναλάβει πλήρως την εξουσία με μεγαλωρωσική πολιτική, αντικειμενικά αντίθετη στη νέα τάξη, είτε θα αποσυντεθεί σε αντίπαλες ομάδες και φράξιες, μερικές από τις οποίες θα παίξουν ρόλο πραιτωριανών του καθεστώτος, σε ένα σενάριο λατινοαμερικανοποίησης της Ρωσίας. Με δεδομένη τη διάλυση που επικρατεί στις τάξεις των στρατιωτικών και τα συμφέροντα των δυτικών, ένα τέτοιο λατινοαμερικανικό σενάριο μοιάζει αρκούντως πιθανό. Αλλά πάλι έχουμε το ίδιο πρόβλημα: φανταστείτε μια Χιλή ή μια Βραζιλία με περισσότερα ατομικά όπλα από την Αμερική! Ποιος, πώς και εις βάρος ποίου εξάλλου θα ικανοποιήσει τα οικονομικά αιτήματα των στρατιωτικών;

Σαν να μην έφταναν αυτές οι ζοφερές προοπτικές, υπάρχει πάντα η πιθανότητα μιας κοινωνικής έκρηξης αν συνεχιστεί με τους σημερινούς ρυθμούς η εξαθλίωση του πληθυσμού, καθώς και η συνεχιζόμενη τάση προς διάσπαση της ίδιας της Ρωσικής Ομοσπονδίας στα εξ'ων συνετέθη.

Αναγγελθείσα ως το «τέλος της ιστορίας», η νίκη της Δύσης στον ψυχρό πόλεμο (νίκη που έγινε δυνατή όχι τόσο ή μόνο γιατί ο κομμουνισμός κατέρρευσε, αλλά γιατί θέλησε να προσχωρήσει στο «κλαμπ» των «πλουσίων και δυνατών»), συχνά και παραδόξως εμφανίζεται τώρα ως απειλή μεγαλύτερη από τον ίδιο τον «κομμουνισμό». Η «παγκόσμια επέκταση των αγορών», που ευαγγελίζεται ο σύμβουλος εθνικής ασφαλείας του προέδρου Κλίντον, αποσυνθέτει τις εσωτερικές ισορροπίες των μη μητροπολιτικών κοινωνιών και απειλεί με οικολογικές καταστροφές πλανητικών διαστάσεων. Μη διαθέτοντας επαρκή κεφάλαια για να αναπτύξει ουσιαστικά τις ανατολικές «αγορές», ούτε μπορώντας να στείλει δικά της στρατεύματα να επιβάλουν την κυριαρχία της, η νέα διεθνής τάξη περιορίζεται σε «χειρουργικές» επεμβάσεις αστυνομικού και στρατιωτικού χαρακτήρα εναντίον των αντιπάλων που θεωρεί κάθε φορά πιο επικίνδυνους. Αλλά τέτοιες μέθοδοι δεν αποτελούν σε καμιά περίπτωση λύση σε δομικά προβλήματα, που τείνει να παροξύνει κατά τρόπο απρόβλεπτο και επικίνδυνο η ταχύτητα με την οποία ο δεύτερος κόσμος κατρακυλάει στον τρίτο.